

wanen, dat wij ten slotte, door louter critisch op te treden, de ongelooftige geleerden wel van dwaling overtuigen zullen, is niets dan pure illusie. Zij kunnen de waarheid opzichtheden den grond der dingen niet inzien, en ze kunnen daarom door ons niet overtuigd worden. Ze staan tegen onze heilige dingen daltonistisch over, en ze zijn volkomen oprecht, als ze betuigen niet te zien, wat zij ziet, en daarom oordeelen dat zij niet wat ze meent te zien, u vergist. Verzoening, die tot overeenstemming zou leiden, is hier ten eenenmale ondenkbaar. Er gaapt hier een kloof, waarover geen brug te leggen valt. En zoo lang de Christenheid deze tweedheid niet met volle overtuiging en in al haar consequentiën aanvaardt, zal ze keer op keer gestraft worden met het indringen van de ongelooftige wetenschap op haar eigen erf, met vervalsing van haar theologie, met onderminning van haar belijdenis, met verzwakking van haar geloof. Het is dan ook als een gelukkig verloop onder de werking der gemeene Gratie te beschouwen, dat de ongelooftige wetenschap almeer alle overblijfselen van Christelijke traditie afschudt, steeds openlijker breekt met de overgeleverde denkbeelden, met klimmende beestheid een volkomen atheïstische wereldbeschouwing tegen de onze overplaatst, en ons het blijven verkeeren in haar tente steeds onmogelijker maakt. Zoo toch zal zij de Christenen steeds meer dringen, om op eigen erf positie te nemen. En wat de Christenheid uit eigen impuls allicht nimmer zou gedaan hebben, zal ze ten slotte gaan doen onder de pressie van het steeds brutaler, al het heilige loochenend ongelooft, t. w., ze zal de onverbiddelijke noodzakelijkheid gaan inzien, om de Wetenschap zelfstandig op den grondslag van haar eigen beginselen te gaan beoefenen, en grijpen naar een universitair leven, dat in Christus de verborgenheid van alle wijsheid en alle wetenschap eert.

„Dat die ze maken, hun gelijk worden.”

Dat die ze maken hun gelijk worden, en al wie op hen ver trouwt. Ps. 115:8.

Een mensch is geen origineel. Hij is niet iets uit zichzelf. Hij is niet een nieuw uitdrukkend. Hij is geen oorspronkelijke conceptie. Hij rust niet in zichzelf, maar hangt aan iets, dat er was eer hij ontstond. Zoo als de schaduw nooit origineel is, zoo is ook de mensch nooit iets dat uit zichzelf opkomt. De schaduw kan er niet zijn, of er moet een boom, een toren of wat ook zijn, dat die schaduw werpt. En in gelijke positie verkeert de mensch, krachtens zijn schepping naar Gods beeld. Vergeleken met andere personen kan iemand een echte originele mensch zijn, in zoverre hij heel anders doet dan de personen in zijne omgeving, en u gedurig verrast door een optreden waarop je niet verwacht waart. Hij kan origineel zijn in zijn manieren, en zoo ook origineel in zijn denken, origineel in zijn levensopvatting, origineel in zijn kunstwerk, maar nooit en nimmer kan de mensch als mensch een origineel schepsel zijn. Van een plant kunt ge nog zeggen, dat ze origineel is; origineel kan het keurgeteente heeten; origineel het metaal; maar origineel in dien zin is de mensch niet, en kan hij niet zijn. Een portret heeft wel zijn origineel waarvan het genomen is, maar het kan zelf nooit origineel zijn, of het is geen portret. Een studiebeeld kan origineel door den kunstenaar gemaakt en ontworpen zijn, maar een beeld van Willem den Zwijger is altoos een afbeelding, en dan is het origineel niet het portret, maar de gestalte van den persoon wiens beeld het is. Al wie met Christus' kerk belijdt, dat de mensch naar den beeld Gods geschapen is, spreekt daarmee dus tevens uit, dat het origineel van den mensch in God is, en dat de trekken in het Wezen Gods bepaald hebben, hoe de mensch zijn zou.

Nu kan men een portret wel vervalschen, zelfs zoo vervalschen dat het ten slotte geheel onkenbaar wordt; en zoo heeft ook in ons de Booze onze gelijkenis met God vervalscht, en is in sommige verdorven individuen het beeld Gods schier geheel te loor gegaan. Maar een portret vervalschen, is nog geen origineel schilderen. Een beeld bederven, is nog geen nieuw iets scheppen. En zoo ook is de vervalsching van het beeld Gods in ons toch nooit in staat om het feit teniet te doen, dat we oorspronkelijk naar den beeld Gods geschapen zijn, en dat dus niet in ons, maar in God het origineel van onze existentie ligt.

Daar nu God een Geest is, kan ook de mensch, als geschapen naar een geestelijk origineel, niet anders dan geestelijk in den grond van zijn wezen zijn. Niet zijn lichaam kan het wezen van zijn geest bepalen, maar omgekeerd, zijn geest bepaalt wat zijn lichaam zijn moet, om voor zijn geest het geschikte instrument te zijn. De geestelijke gelijkenis met God wordt daarom geestelijk in stand gehouden. De band, die dit doet, is het geloof, en de actie die dit uitwerkt, is de aanbidding. Het is de aanbidding in geest en waarheid, die het beeld Gods in ons opwekt en versterkt. Doch hieruit volgt dan ook, dat zoo de mensch zijn aanbidding van God af trekt, dan ook zijn gelijkenis met God afneemt, en dat omgekeerd, als de mensch zijn aanbidding richt op iets buiten God, dat andere hem aan zich gelijk zal maken.

Dat is de gruwel der afgoderij. Afgoderij is al, wat voor ons besef de plaats van God inneemt. En daarom is het, dat de Psalmist van de afgoden zegt: „Dat die ze maken, hun gelijk worden”. Iets wat niet zeggen wil, dat ze door een aparte daad hun gelijk moeten gemaakt worden. Neen, die gelijkmaking aan wat we aanbidden, volgt van zelf. Het is een straf, een vloek, die uit de zonde der afgoderij van zelf opkomt. Omdat we geen origineel zijn, en kunnen wezen, daarom moeten we altoos gelijken gaan op het voorwerp onzer aanbidding. Is het nu wel met ons, dan aanbidden we God, en God alleen, en worden God gelijkvormig. Maar ook, aanbidden we het schepsel, dan gaat diezelfde wet der gelijkmaking door, en worden we, of we willen of niet, gelijkvormig aan den afgod, waarvoor we de knie buigen,

hetzij dan in werkelijken, hetzij in overdrachtelijken zin.

Dat dit metterdaad zoo toegaat, toont de droeve historie der Heidenen. Ze hebben stieren en slangen aanbeden en zijn verdierlijkt geworden. Ze hebben de geesten van afgestorvenen aanbeden en zijn in guichelaarij vervallen. Ze hebben de krachten der natuur aanbeden, en zijn vervallen in zondig materialisme. Ze hebben beelden van menschen aanbeden, en zijn verzonken in de trotsche verheerlijking van het humanisme. Ze hebben de knie gebogen voor monsterachtige figuren, en zijn zelve monsterachtig in hun bestaan geworden. Steeds zijn ze beheerscht door de macht van daigene, wat ze met goddelijke eere poogden te bekleeden.

„Ze hebben, zegt de Heilige Apostel, de heerlijkheid des onoverderfelijken Gods veranderd in de gelijkenis eens beelds van een verderfelijk mensch, en van gevoelte, en van viervoetige en van kruipende gedierten”, en „daarom hebben ze de vergelding van hun dwaling, die daartoe behoorde, in zichzelf ontvangen.

Al wat een trek van Gods wezen in hen was, is daardoor almeer zoek gemaakt, en zijn ze de trekken gaan vertoon van het beeld der stofelijke en dierlijke wereld.

De reinheid, de heiligheid, de waarheid is van hen geweken, en ze zijn vervormd geworden naar de onreinheid, de gemeenheid en de onwaarheid, die door de macht van het stof hen heeft beheerscht.

Niet de wil heerschte in hen over de zinnen, maar de zinnen, waardoor ze met de wereld contact hadden, heeft jammerlijk over hun ziel geheerscht.

De lichtende schaduw van het heilige beeld des Heeren is van hen geweken, en de stofelijke, de dierlijke wereld heeft haar donkere schaduw over heel hun wezen geworpen.

God gelijkvormig was de mensch geschapen, der wereld gelijkvormig is de zondaar geworden.

Bij ons aanbidt men geen afgoden meer van steen en hout, maar daarom is toch van afgoden ook ons land nog vol. Schier niets is er, dat niet door dezen of genen mensdicht zijn afgod wordt gemaakt.

Het meest geldt dit van het goud der aarde. Of wat eere, wat deugd is er, die niet telkens aan het goud ten offer wordt gebracht? Wat is er waarop de mensch meer zijn vertrouwen stelt dan op het geld en goed? Waarvoor wordt meer gedraafd en geslaafd dan om het goud der aarde machtig te worden? Als de psalmist zegt: „Gelijk het hert schreeuwt naar de waterstroom, zoo dorst mijn ziel naar den levenden God”, valt het dan tegen te spreken, dat juist op dezelfde wijze duizenden en nogmaals duizenden, zoo en niet anders dorsten naar het glanzende metaal?

En nu, heeft die afgoderij met het goud, ook nu niet nog geheel dezelfde uitwerking, dat het metaal den mensch tot een stuk metaal maakt? Dat zijn hart ophoudt, warm voor wat hooger is te kloppen. Dat zijn gevoel afstompt. Zijn aanloenlijkheid voor het edele en heilige afneemt. Dat alle zachtere gewaarwordingen verhard. Dat de drift naar geld, en altoos weer geld, de eenige beweegkracht van zijn werktuiglijk bestaan wordt. En dat de aldus generaliseerde mensch, die denkt over zijn geld te heerschen, ten slotte de slaaf van zijn goud wordt.

Bij anderen speelt het zingenot geheel de zelfde rol.

Het zinlijke staat in hun schatting bovenaan. Naar het zinlijke hunkeren en jagen ze. Voor wat zinlijk schoon is, zinlijk aantrekt, en zinlijk genot belooft, geven ze hun beste kracht. Aan het zinlijke offeren ze hun eere en hun deugd op. Al hun arbeid, al hun verannen, al hun inspanning getroosten ze zich alleen, om met het door hen gewonnen geld, hun zinlijken hartstocht, hun zinlijke neiging te bevredigen. En immers ook hier is het resultaat geen ander, dan dat ze zelve tenslotte geheel zinlijk vervormd worden; dat ge in hun oog geen andere dan een zinlijke uitdrukking leest; dat alle edeler trekken van hun wezen in de zinlijke tint en trek van hun gelaat ondergaan; en dat ten slotte van de ziel, die achter hun zinnen huist, geen spoor meer naar buiten zichtbaar is.

Altoos dezelfde fatale uitwerking. Wat u het hoogste is, beheerscht u, en wat u beheerscht, vervormt u naar zichzelf.

Geen wonder dan ook, dat het menscheleke in den mensch zoo dikwijls schuil gaat; dat de wezensvervalsing van den mensch zoo onrustwekkende afmetingen aanneemt; en dat de mensch die geestelijk boven natuur en wereld moet staan, zoo telkens in het stofelijk en zinlijk wezen der wereld ondergaat.

Dit booze kwaad nu is buiten Christus' kerk overheerschend, maar toch ware het willens blind zijn, zoo men wande, dat al wie Christus kent, hier vrij uitgaat.

We staan niet voor niet aan de machtige zuigfing van het leven der wereld bloot, en in ons zelf woelt nog altoos de kiem der zonde, die met de wereld saamspant, om het kind van God in ons ten onder te houden.

Want kind van God of kind der wereld, is hier de tegenstelling.

Kind der wereld is, wie op de dingen der wereld zijn vertrouwen stelt, van de wereld zijn afgod maakt, en daarom als kind der wereld op die wereld gaat gelijken. En omgekeerd, kind van God is, wie zijn vertrouwen eenzijdig op zijn Vader in de hemelen stelt, en daarom als kind van God steeds meer het beeld van God in zich voelt opkomen, en het „wees dan vol maakt gelijk uw Vader in de hemelen vol maakt is”, in zich heerschen laat.

Kind van God te zijn, is niet maar verlost en verzoend te wezen. Het kind draagt de trekken van zijn vader. Zoo als er van Adam staat, dat hij Kaia was naar zijn beeld en gelijkenis, zoo hoort het „kind van God zijn” en het „geschapen zijn naar den beeld Gods”, bijeen.

Ook hier moet het kind, om kind te zijn, op zijn Vader gelijken; en het is in de gelijkenis, dat de Geest met onzen geest getuigt, dat wij kinderen Gods zijn.

En dat is nu de worsteling, die heel ons leven doorgaat, doorgaat voor u en voor uw kroost.

Origineel zijt ge niet en kunt ge niet zijn. Ge moet gelijken. Ge moet de trekken van iets buiten u dragen. Ge moet naar iets buiten u vervormd worden.

En nu is er tweerlei fluitieren in uw ziel. Enerzijds een fluitieren van de lage wereld, die u lokt, om haar gelijkvormig te worden. En anderzijds het fluitieren van uw Vader in de hemelen, of ge de trekken van zijn beeld mocht vertoon.

De keuze is dus maar, aan welke der beide stemmen ge gehoor zult geven.

Want weet dit, door elke zonde, door elke onedele daad, door elke inzinking wordt de gelijkenis der wereld dieper in u gegraven, en alleen door wat edel is en rein en heilig, worden de trekken van het beeld Gods in u vernieuwd.

Het kindschap Gods in u wordt door elke daad, waarin uw wezen zich uitdrukt, versterkt of verzwakt.

Dr. A. KUYPER, De Gemeene Gratie, in drie deelen.

De laatste twee weken kwamen nog dagelijks zoovele intekeningen van abonneenten in, dat het nog altoos niet mogelijk was het aantal exemplaren voor den druk te bepalen.

Daar intusschen met het zetten van het werk een aanvang moet worden gemaakt, zien wij ons genoodzaakt, een fatalen termijn te bepalen, dien we hiermede stellen op den 17den juni e. k.

Intekeningen, die op Maandag 17 Juni niet aan ons bureau ontvangen zijn, zullen daarom niet meer gelden; althans niet voor de tegenwoordige abonneenten op ons blad.

Zij, die op dien dag hun intekening niet hebben opgezonden, zullen het altoos zichzelf te wijten hebben, indien zij lat er het werk niet dan tot den dubbelen prijs, d. l. voor / 18.—, bekomen kunnen.

Amsterdam, 7 Juni 1901.

Door de kieren.

In goeden ernst stellen velen zich voor, dat de wetenschap der theologie in het minst geen gevaar zou loopen, ook al gaf men haar, met handen en voeten gebonden, aan de kerkelijke deurwachters over. Zij, die zich altoos uitlaten, zijn zelve met liefde voor deze wetenschap beziel, en zijn diep overtuigd van hare noodzakelijkheid.

Wat gevaar, zoo vragen ze zich af, zou er dan in steken, of men al geheel de theologische faculteit, tot zelfs de instructie der theologische hoogleraren, aan de kerken in handen gaf?

Immers de kerken zouden nooit anders dan tot bevordering van den bloei der theologische wetenschap van die macht gebruik maken.

Zoo denken niet weinigen, en we verstaan het uitnemend, dat ze, alzo den kende, er moeielijk in kunnen komen, om zich van ander bezwaren een duidelijke voorstelling te vormen.

Doch hoor nu, hoe Dr. Gispén, van Amsterdam, zich in de Basiss van de vorige week over de wetenschap der theologie uitliet.

Heel het stuk overnemen kunnen we niet, toch leze men aandachtig dit breede citaat:

Gij, jongeren, leeft meer uit en met beginselen, en uit een wetenschap van sta-vast, of wat men gewoonlijk DE wetenschap noemt. Zoodra dat woord genoemd wordt, gaan alle hoeden af, alle monden sluiten zich en alle harten vertrouwen.

Onder den machtigen indruk van dit verschijnsel vroeg ik eens aan iemand: wat is toch de wetenschap? Hij antwoordde: hetgeen men weet. Onvoldaan met dit antwoord, vroeg ik een ander, en deze gaf mij een aantal pagina's in een zeer geleerd boek te lezen, waarin, waarlijk niet met korte woorden, eene omschrijving gegeven wordt van de wetenschap. Ik vond het zeer diep gedacht en zeer schoon gezegd, en kon in waarheid getuigen, nooit zoo iets gelezen te hebben. Maar als iemand, die nog minder weet (dan ik, mij nu vraag: wat is toch DE wetenschap? moet ik antwoorden: mensch, mijn waarde, ik weet het niet!

Dezer dagen las ik nog van de wetenschap, dat zij een soort van wezen is, onafhankelijk van alle andere wezens, een eigen schepsel Gods.

En nu ben ik heeltemal de kluts kwijt. De wetenschap onafhankelijk, een eigen schepsel Gods; dus: geen plant, geen dier, geen engel, geen mensch; maar een eigen schepsel Gods, dat onderscheiden van alle andere schepselen, bestaat. Toch meen ik nu beter te kunnen grijpen, wat de uitdrukking zeggen wil: de wetenschap heeft bewezen, de wetenschap heeft uitgemaakt, dat dit of dat zus of zoo is, en dat een mensch buigen moet voor de wetenschap. Ook wat ik nu wel, dat de strijd over de opleiding tot den predikdienst met dit zelfstandig en onafhankelijk karakter der wetenschap in zeer nauw verband staat. De wetenschap is een eigen schepsel Gods, de theologie is wetenschap; ergo, ergo.

Dit maakt mij ook duidelijk, hoe het komt, dat de priesters der wetenschap naar onafhankelijkheid streven, en in dat streven reeds ver gevorderd zijn; dat deze priesters een schier onbeperkte macht eischen en oefenen over den mensch, de kerk, de maatschappij, den staat, ja, als ze onwedergewen en onbekeerd zijn, over God den almachtigen Schepper des hemels en der aarde zelfs, Hem dagende voor de verheerlijking van de rede.

Of ik dan niet aan DE wetenschap geloof?

Neen, mijn broeder, ik geloof er niet aan. Ik geloof aan wetenschap; aan kennis, aan verstand, aan wijsheid; niet als abstracte, zelfstandige en onafhankelijke wezens; maar als gaven Gods, als scheppingen Gods, als eigenschappen, hoedanigheden of volmaaktheden, in het redelijk schepsel, met name in den mensch. Ik geloof, dat God de Heere den mensch geleerd heeft gemaakt dan de dieren der aarde. Ik geloof dat God, naar zijne eeuwige vrijmacht en pellooze goedheid, sommige menschen met deze gaven in hooge mate gezegend heeft, en in den weg zijner voorzienigheid, hun al de middelen ontdekt, schenkt en onderhouwt, en hen in zulke levensomstandigheden plaatst, waardoor zij die gaven ontwikkelen en vermeerderen, tot een schier onuitputtelijk kapitaal.

Ik geloof ook aan het zelfstandig, onafhankelijk, eenwig bestaan van DE Wijsheid, in den

persoon van den Zoon Gods, die aan de menschen geopenbaard is als het afschijnsel van Gods heerlijkheid en het uitgedrukte beeld zijner zelfstandigheid.

En ik kan mij zoo van harte vereenigen met de gedachte van den ongelovigen, vromen rijmelaar die ergens, in een oud boekje, zegt:

Al weet ik alle ding
en Christus niet en kende,
Zoo was ik toch allen
en winkel vol ellende.

Nu zult gij, hoop ik, begrijpen, waarom menschen voor mij belangwekkender zijn dan boeken, en de zaligmakende kennis van Christus voor mij hooger staat dan alle denkbare systemen over Christus. Niet de wetenschap, niet het systeem, alleen de Zoon maakt vrij.

Vernuftig, boeiend als Gispén altoos schrijft, zoodat het er als koek bij de onnadenkende ingaat; maar juist daarom van te meer betekenis, en te gevaarlijker.

Een Synode toch, waarin mannen van dezen geest den toon aangaven, zou in een oogwenk in dezen gedachtengang zijn medegesleept. Men zou zich afvragen, of er nog iets tegen te zeggen viel? En toch, denk u nu een aldus samengestelde Synode, die een instructie voor de theologische professoren en voor de studenten moest uitvaardigen, en eilieve, wat zou er op dit puur nominalistisch standpunt van terecht komen?

Nog herinnert men zich, hoe reeds in '89 van zekere zijde er op werd aangedrongen, om de opleiding vooral niet te hoog op te voeren. Maar het gevaar, dat hier door de kieren komt gluren, is van nog veel bedenkelijker aard.

En hoe uitnemend we nu ook een frisschen en vernuftigen geest als van broeder Gispén in de kerken weten te waardeeren, toch gevoelt ieder, dat het niet deze geest is, die, in de ure des gevaars, voor den bloei der theologische wetenschap waken zou.

Eeredienst.

LXXIII.

De aanraking, die een spreker onder het spreken met zijn hoorders moet verkrijgen, wordt bepaald door de verhouding, waarin hij tot hen staat, en voorts door plaats, tijd en gelegenheden.

Nu heeten van oudsher de samenkomsten voor den eeredienst onder ons: Een vergadering der geloovigen, en de vraag is nu maar, of we dezen alouden naam zullen prijs geven en voor iets anders uitruilen, dan wel, of we dezen geijkten naam zullen in stand houden. De naam „godsdiensstofeening”, die er voor in de plaats is geschoven, is stellig al zeer onbeholpen, tenzij men elken term daarin min of meer gemaniereerd opvatte. Zeker, men kan zeggen: Godsdiensstofeening is dienst van God, en dat dienen van God geschiedt, door allen saam en openlijk, alleen in de kerk, zoodat godsdiensstofeening hetzelfde als openbare Godsverering beduidt. Maar het taalgebruik is hier tegen. Voor Godsverering in het openbaar, hebben we het woord eeredienst. Godsdiensstofeening wordt van het dienen van God in het volle leven gebezigd, en dan laat het woord oefening voor ons gevoel noch de onzekerheid over, of bedoeld is uitoefening van godsdiensstofeening in godsdiensstofeening. Het is dan ook metterdaad niet in den haak, dat in allerlei publicatie van beurten, altoos nog dit min goede woord gebezigd wordt, en dat de oude uitdrukking Vergadering der geloovigen of vergadering der Gemeente, er niet voor in de plaats is gezet.

Nu kunnen de geloovigen apart vergaderen, zoodat niemand anders toegang heeft, of wel ze kunnen in het openbaar vergaderen, zoodat ieder die wil er bij kan komen, en dit laatste is, wat thans veelal onder „openbare godsdiensstofeening” wordt verstaan. Hiermede hangt het dan ook saam, dat de Rijkswet zich met deze soort vergaderingen inlaat. Dat doet ze niet, voor zooveel de gemeente particulier saamkomt, om huishoudelijke zaken te bespreken, orde op het geldelijk beheer te stellen, beroepen te doen plaats hebben enz. Daar blijft de Rijkswet af. Zoodra daarentegen de vergadering der geloovigen in het openbaar, d. i. met open deuren, plaats heeft, moet de wet van het land er zich mee inlaten, deels om politieorde, waar dit noodig bleek, te handhaven, en de rustverstoorders met straf te bedreigen, deels om te voorkomen, dat niet, onder den schijn van godsdiensstofeening, misbruik van zulke vergaderingen gemaakt wordt voor omverwerpende denkbeelden. Er was een tijd, dat men ook de bediening der heilige sacramenten particulieel hield. Het publiek van buiten mocht dan blijven onder den dienst des Woords en der gebeden, maar zoodra men zou overgaan tot de bediening van het sacrament, zal de prediker in het Latijn: *Missa est concio*, w. z. w. nu is de openbare vergadering ten einde, en dan ging het publiek van buiten heen. Gelijk men weet, is van dat zeggen zelfs het woord *Missa* afkomstig, afgeleid van het woord *missa*. Thans gevoelt men dit verschil niet meer. Er komt bijna geen publiek meer van buiten, of het mocht een nieuwsgierige zijn, die even inwipte om het gebouw te zien. Doch nieuwsgierigen, die, om het Evangelie te hooren, en er achter te komen wat de Christenen toch wel leeren, in onze kerken binnentreden, kent men zoo goed als niet meer. Dit is dan ook natuurlijk. Bij het opkomen der Christelijke religie was zij iets nieuws, dat men niet kende, en de drukpers deed toen nog geen dienst. Thans daarentegen wordt de Christelijke religie voor een algemeen bekende zaak gehouden, en wie er meer van weten wil, behoef niet naar geen kerk te gaan, maar vindt in den boekhandel informatie te kust en te keur.

Vraagt men nu, of oudtijds de vergadering der geloovigen, door dit binnengaan van het publiek, van karakter veranderde, zoo moet geantwoord, dat hiertegen gewaakt was, door aan het publiek van buitenaf een afzonderlijke plaats aan te wijzen. Vreemden van buitenaf die geen Christenen waren, mengden zich niet onder de schare, maar zaten of stonden apart. De man die sprak, zag dus aanstands of vreemden waren, en vond van zelf gelegenheid, om tot hen een apart woord te richten. En nu is het hoogst opmerkelijk, dat men deze vreemden oudtijds *auditors*, d. i. *hoorders*, noemde. De gemeente sprak men toe als „broeders en zusters”, en alleen de vreemden werden *hoorders* genoemd. Men ziet daaruit, hoe misplaatst het is, als thans een prediker de gemeente zelve als „hoorders” of „mijne hoorders” toespreekt. Naar ook-kerkelijk gebruik, sluit hij ze zoodoende feitelijk buiten de gemeente. Wie spreekt tot hoorders, plaatst zich tot hen uitsluitend in de verhouding, dat hij iets tot hen te zeggen heeft, en dat zij iets van hem hooren. En dit nu gaat goed, waar het vreemden geldt, maar het heeft geen zin, als de dienaar des Woords het woord voert tot de gemeente, wier broeder hij is. Die gemeente wordt geacht uit „geloovigen” te bestaan, natuurlijk met inbegrip van hun kinderen, en zonder eenige zekerheid, dat er geen hypocrieten onder zijn. Maar „geloovigen” is dan toch het karakter van degenen, voor wie hij optreedt. Hij spreekt niet tot de wereld, maar tot hen die van de wereld zijn afgescheiden en begrepen in het Verbond. Dat is de voorstelling, die ook onze vadersen steeds hebben gehandhaafd. Een dienaar kan ook voor de wereld optreden, maar dat doet hij op andere plaatsen en tijden, gelijk Paulus op den Areopagus. Nu nog zendt de gemeente dienaars uit in de Heidenwereld en onder de Mohamedanen. En we kunnen ons zeer goed voorstellen, dat de gemeente ook thans nog in onze eigen steden zulke een propaganda-prediking organiseerde, desnoods op straat. De moeielijkheid is alleen, dat men thans onder het groot publiek niet met Heidenen, maar met gedoopten te doen heeft, en dies zoo licht op het terrein van andere kerken treedt. Doch in elk geval blijft in de vergadering der geloovigen de verhouding van den dienaar tot de gemeente die hij toespreekt, een zeer bepaalde. De gemeente die voor hem zit, zit daar in kwaliteit. Ze zitten daar als begrepen in het Verbond, als door de kerk voor geloovigen erkend, als gedoopten in den Naam van God Drieëenig, en wat de volwassenen aangaat, zelfs als toegelatenen tot het Heilig Avondmaal.

Tegen deze voorstelling is intusschen verzet uitgegaan van de methodistische richting in de Volkskerk. De Volkskerk is: een groote massa onverschilligen met een geestelijke kern van geloovigen. Vandaar, dat de prediker in de Volkskerk geacht werd, in de eerste plaats zich tot die wilde massa van onbekeerden te moeten wenden, of hij ze door zijn prediking tot bekeering mocht brengen. De geloovigen kregen dan ook wel het hunne, maar als iets apart. Een deele naam het den vorm aan, dat de enkele bekeerden er meer bijzaten, om te hooren hoe de prediker de onbekeerden wist aan te pakken, om hen tot Christus te brengen. Toch hield dit slechts een korte periode stand. Al spoedig toch lieten de onverschilligen zich gansch niet meer in de kerk zien. Ze bleven eenvoudig weg. En alleen het meer geloovig deel kwam op. In de massale Hervormde kerk te Amsterdam die ver over de 200.000 zielen telt, komen gemeentelijk op den Zondag in alle beurten saam niet meer dan 20.000. Men ziet dan ook gedurig uit de officieele mededeeling, dat b. v. de collecten voor de scholen nog minder opbrengen in deze kerk van ver over de 200.000 zielen, dan in de Gereformeerde kerk te Amsterdam met nog geen 30.000. De fictie, alsof de wilde massa ter plaatse zat, viel zoodoende vanzelf weg. Alleen bleef de valsche verhouding, dat zulk een kerk slechts voor hoogstens een vijfde actief meeleefte, wijl de overige vier vijfden wel nominaal meeleefden, doch feitelijk buiten alle kerkelijk leven staan.

Toch werkt deze misstand van de Volkskerk ook thans in onze gezuiverde kerken nog na. Altoos toch zijn er ook onder ons nog, die zich in het eigenlijke karakter van „de vergadering der geloovigen”, niet kunnen indenken, en het zich voorstellen, alsof daar voor verreweg het meereendeel geheel onbegenadigde personen nederzaten, met enkele begenadigden er onder, en alsof nu de prediking in hoofdzak strekte, om die onbegenadigde personen tot genade te roepen, of wel ze te roepen tot bekeering. Toch is deze voorstelling ten eenenmale onoverdijgbaar. De prediking heeft zeer zeker ook ten doel, om de niet toegelatenen ten Avondmaal tot bekeering te roepen, maar niet in den zin, alsof men daarbij nog geheel onbegenadigden op het oog had. Een kerk kan niet officieel zeggen: ik heb dien en dien tot het Avondmaal toegelaten, maar toch beschouw ik ze als ongelooftigen. Immers het Formular zegt uitdrukkelijk, „dat Christus dezen discip alleen voor zijn geloovigen heeft ingesteld”. De gedoopte kinderen daarentegen, die nog niet tot belijdenis zijn gekomen, beschouwt zij in den regel als nog onbekeerden, en het is niet een van de minste doeleinden der prediking, dezulken tot bekeering te roepen. Hierop wordt ook wel op de Catechisatie gewerkt, maar toch ook in de prediking mag dit element geenszins ontbreken. In de tweede plaats heeft de prediking den hypocriet te ontmaskeren, en of tot bekeering te brengen, of wel het hem zoo bang te maken, dat hij het in zijn valschen schijn niet kan uithouden. En in de derde plaats heeft de prediking de geloovigen, die afgedwaald of in zonde vervallen zijn, op te roepen dat ze van hun zondigen weg zullen terugkeren. Dat heet dan ook wel bekeering, maar bedoelt toch heel iets anders dan de eerste bekeering, waardoor men voor het eerst tot de belijdenis van zijn Heiland komt,

Ten overv gen, dat d zoodat wie bekeerde, verkeers ren; maar wat men g pieele beke Het is heilige ap meenten, a spraken a geloovig, a en als zi overgegaan In alle bri het woord, slechts niet één van de In 2 Cor. maar van wanneer lu wordt het 12: 21 sl zullen heb geloovige gevallen, e keeren. In hoe gij bel wat nog l schied was indien iem afgedwaald wat altoo maar op t geldt van „bekeeren” zijns wegs woorden: Herder uw bekeering; keering die Evenzo brieven mo keering, da bekeeren ze Rom. 2: goedertiere spreekt hij onbekeerde Tim. 2: 1 met zachts God hun volgt er, „ten uit den dat ook h loovigen i kend. Wa moedig is, „gaan”, „ma komen”, e reeds tot hen, die no verwerpen, dat de apo bekeering v stellige uit doeld; en het onnog nieuven to oproeping Blijft dus „Nu verlij zijt gwees geweest to droefst geu geen ding Want de onberouweli maar de d dood.” Doc onderhevig, bekeerden i zich alnu hadden. — andere wijs in de brie meente niet lijk van op delingen, a Heidenen s tot de Gei van Johan Klein-Azie durig en v zonde, en v maar nooit de Gemeen Christus be

Men zal doen: Me begrip, e Gemeente buiten de G onder de G de Schrift staan heb mulieren v niet anders gezien dan als bestaan zaad, allee maar die z in belijdeni de Gemeen bekeering straks aan oproeping de gedoopte latenen: 2 uitgaande t tot terugk bekeerden, oproeping de bekeerd den. Dit c gezonderd, beschouwd staande, en ten de geni

Hieruit prediker e woord voer staat. Hij t hoorders, n der mensc hen in ee betrekking,

Men zal doen: Me begrip, e Gemeente buiten de G onder de G de Schrift staan heb mulieren v niet anders gezien dan als bestaan zaad, allee maar die z in belijdeni de Gemeen bekeering straks aan oproeping de gedoopte latenen: 2 uitgaande t tot terugk bekeerden, oproeping de bekeerd den. Dit c gezonderd, beschouwd staande, en ten de geni

Hieruit prediker e woord voer staat. Hij t hoorders, n der mensc hen in ee betrekking,